

## ДЕРЖАВНА ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА І ЗРОСТАННЯ ЕКСПОРТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОМИСЛОВОГО СЕКТОРА НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

*Охарактеризовано основні тенденції і проблеми інвестиційного забезпечення структурного розвитку промислового сектора вітчизняної економіки. Встановлено невідповідність структури інвестицій завданням підвищення експортної спроможності промислового сектора. Визначено завдання і напрями удосконалення державної інвестиційної політики для реалізації цілей структурної перебудови і підвищення експортоспроможності економіки України.*

*Ключові слова:* експортоспроможність, інвестиції, державна інвестиційна політика, промисловий сектор, машинобудування.

V. V. STADNYK

Khmelnytsky National University

## STATE INVESTMENT POLICY AND NATIONAL ECONOMY'S INDUSTRIAL SECTOR EXPORT CAPABILITY GROWTH

*Main tendencies and problems of investment provision of structural development of national economy's industrial sector have been characterized. The dynamics of direct foreign investments and structure of capital investments have been analyzed by sorts of economic activities. The discrepancy of investments structure to tasks of increasing export capabilities of industrial sector, especially it's hi-end component - machine building, has been established. The strategic way of domestic economy's industrial sector development in a context of European integration processes has been underlined. Tasks and directions of state investment policy enhancement for realization of goals of structural reconstruction and increasing of Ukraine's export capabilities have been defined.*

*Keywords:* export capabilities, investments, state investment policy, industrial sector, machinebuilding.

**Вступ.** Нинішній етап розвитку економіки України характеризується значними деструктивними процесами і структурними змінами, пов'язаними із зміною векторів і пріоритетів економічного співробітництва і протистоянням із Російською Федерацією – як економічним, так і воєнно-політичним. Внаслідок цього багато вітчизняних компаній опинились у ситуації, коли необхідно радикально переосмислювати стратегічні плани діяльності, переорієнтовуючись на роботу в нових умовах. Однак масштабність цих завдань в межах національної економіки вимагає активного втручання держави у ці процеси, оскільки однією із найважливіших функцій державного управління є формування ефективної економічної політики, яка б забезпечила умови для загального соціально-економічного зростання.

Це особливо стосується промислового сектора господарювання, який відіграє визначальну роль у вирішенні завдань загального соціально-економічного розвитку кожної країни, адже у промисловому секторі створюється значна кількість робочих місць, і це дає змогу вирішувати проблеми зайнятості населення і зростання його добробуту. У промисловому секторі формується і значна частка валового внутрішнього продукту як результат реалізації продуктів і послуг для задоволення суспільних потреб. У більшості розвинених країн промисловий сектор є основою конкурентоспроможності економіки, оскільки саме в ньому формується її експортний потенціал. А саме обсяги експорту промислової продукції є свідченням того, що країна ефективно використовує свої ресурси, а не продає їх як сировину іншим країнам – тим, що можуть виготовляти продукцію кінцевого споживання, продукцію наукомістку і з високою доданою вартістю.

На жаль, в Україні значна частина промислових підприємств спеціалізується на виготовленні продукції проміжного споживання або ж лише первинної стадії переробки сировини. І з кожним роком все більше національна економіка працює як у сировинний додаток до економіки розвинених країн. Проте історія засвідчує, що такі країни, які пропонують для обміну на світових ринках здебільшого сировину, а не готову до споживання продукцію, з часом усе більше відстають за рівнем добробуту і якістю життя від інших країн, що розвивають свою здатність до виготовлення різноманітної продукції для різних цільових сегментів ринку. Тому країни з розвинутою економікою створюють умови для розвитку тих підприємств, що здатні виготовляти наукомістку й конкурентоздатну продукцію, в тому числі – через інвестиційну політику.

Управління інвестиційними процесами в країнах з низьким експортним потенціалом національної економіки покликане сприяти вирішенню надзвичайно важливого стратегічного завдання – забезпечити позитивні структурні зміни в господарському комплексі через інвестування розвитку тих галузей, які є пріоритетними для розвитку цього потенціалу. Такі пріоритети визначаються урядовими рішеннями і підтримуються інструментами державної інвестиційної політики. З урахуванням кризового стану

вітчизняної економіки і значущості промислового сектора у відновленні її розвитку, актуальними є дослідження динаміки і структури інвестиційних процесів в Україні з тим, щоб оцінити їх здатність підвищити експортний потенціал промислового сектора.

**Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми.** Дослідженням проблем формування і реалізації державної інвестиційної політики займається багато вітчизняних науковців. Зокрема, вони знайшли своє відображення в працях таких вітчизняних науковців, як І. Білошенко [1], В. Марцин [2], В.Пшенична [3], Г. Савіна і Ю. Гришаєва [4], П. Сокурєнко [5], І. Тяжкороб [6], І. Шовкун [7] та ін. Проте, незважаючи на наявність значної кількості публікацій за цією тематикою, існує багато не висвітлених або дискусійних питань, які стосуються інвестиційного забезпечення структурного розвитку промислового сектора національної економіки для підвищення рівня його експортної спроможності. Актуальність цих завдань і визначила мету даного дослідження.

Мета дослідження – охарактеризувати основні тенденції і проблеми інвестиційного забезпечення структурного розвитку промислового сектора вітчизняної економіки для підвищення його експортної спроможності і визначити можливості їх вирішення засобами державної інвестиційної політики.

**Викладення основних результатів дослідження.** Динамічне зростання і соціально-економічний розвиток властиві тим країнам, суб'єкти господарювання яких здатні своєчасно реагувати на розвиток споживчих потреб, інвестуючи кошти у нові, перспективні з погляду майбутніх грошових потоків напрями діяльності. Проте інвестиційні потоки мають формуватися не лише за безпосередньої ініціативи і зусиль представників бізнесу, а й через обґрунтовану державну інвестиційну політику. Необхідність її провадження у ринкових умовах зумовлюється, з одного боку, ускладненням соціальної та інституційної структури суспільства, з іншого – винятковою роллю держави у забезпеченні нормального розвитку соціальних і економічних процесів. Державна інвестиційна політика має забезпечувати умови для:

- цілеспрямованої модернізації виробничих систем суб'єктів господарювання – для зростання їх здатності до випуску конкурентоспроможних на світовому ринку продуктів і, завдяки цьому, збільшення ВВП;
- підтримання рівноважного стану національної економіки, її самодостатності і міжнародної конкурентоспроможності.

Очевидно, що характер та інструменти державної інвестиційної політики визначаються ступенем державного втручання в економічні процеси. Інструментальне наповнення її залежить від того, якими важелями держава може користуватися найбільш ефективно для регулювання обсягів і напрямів інвестиційних потоків. Це можуть бути податкові, фінансово-кредитні важелі, інструменти амортизаційної політики, ліцензійної і цінової політики, політики доходів і зайнятості тощо. Інвестиційна політика повинна охоплювати гнучку систему інвестиційних цілей, завдань та механізмів їх реалізації, які визначаються з позицій перспектив соціально-економічного розвитку країни. І це дає змогу державі координувати роботу державних і недержавних структур у сфері інвестиційного забезпечення розвитку економіки, тобто – реалізувати свої функції у сфері сприяння економічному зростанню.

Прикладом тут може бути інвестиційна політика відкритості для іноземних інвестицій у Китаї. За обсягом прямих іноземних інвестицій (ПІІ) Китай протягом останніх років є найбільшим реципієнтом серед країн, що розвиваються. Уже на початок 2000-х рр. обсяг ПІІ до Китаю досяг більше 52 млрд дол. США., якого Україна досягла лише у 2012 р. І на сьогодні 400 з 500 провідних світових транснаціональних корпорацій уже мають свої підприємства на території Китаю. Важливою передумовою такого прориву в інвестиційному розвитку Китаю є те, що кар'єрні перспективи багатьох чиновників поставлені в залежність від їхньої спроможності залучати іноземні інвестиції [8]. І це послужило потужним стимулятором для зменшення бюрократичних бар'єрів у залученні стратегічних інвесторів.

Отже, державна інвестиційна політика, як можна визначити із узагальнення трактувань цього терміну у науковій літературі – це комплекс визначених державними інститутами пріоритетів стосовно напрямів, форм і способів залучення інвестицій для забезпечення простого і розширеного відтворення капітальних ресурсів державі в розрізі її регіонів та напрямів економічної діяльності [1–7]. Активізація залучення інвестицій у пріоритетні сфери діяльності має здійснюватися за допомогою певних інструментів – інвестиційних, фінансово-кредитних, податкових важелів співвідносно стратегічних цілей розвитку України. Про ефективність цих інструментів можна судити за аналізом динаміки і структури інвестування національної економіки в контексті реалізації стратегічних цілей її розвитку.

Однією із таких стратегічних цілей є зростання експортоспроможності національної економіки, причому не у вигляді експорту сировини і продукції первинної переробки, а наукомісткої продукції. Розглянемо з цих позицій динаміку експорту й імпорту Україною промислових товарів протягом останніх десяти років (табл. 1).

З наведених даних бачимо, що зростання обсягів експорту товарів майже завжди (за винятком останніх двох років) перевищувало зростання обсягів реалізації промислової продукції. Це означає, що експортний потенціал країни формується не у промисловому секторі, а в інших, які відносяться до сировинних (добувний енергетичний, металургійний комплекси). Це свідчить про те, що державою протягом останніх десяти років не було сформовано ефективної промислової політики і здійснювані

поодинокі структурні зміни в економіці не забезпечили зростання її експортної спроможності у наукомістких секторах. І хоча Україна має значний рівень інтегрованості у світову економіку, однак вона є реципієнтом значного обсягу промислових товарів – як високотехнологічних, так і товарів широкого вжитку, особливо продукції легкої промисловості (і навіть продовольчих товарів).

Таблиця 1

**Порівняльна динаміка обсягів реалізації промислової продукції та експорту товарів у зовнішньоекономічній діяльності України**

| Назва показника                                    | Величина показників за роками |       |      |       |       |       |      |      |
|----------------------------------------------------|-------------------------------|-------|------|-------|-------|-------|------|------|
|                                                    | 2007                          | 2008  | 2009 | 2010  | 2011  | 2012  | 2013 | 2014 |
| Індекс обсягів реалізації промислової продукції, % | 107,6                         | 94,8  | 78,1 | 112,2 | 108,0 | 99,5  | 95,7 | 89,9 |
| Індекс експорту товарів, %                         | 128,4                         | 135,8 | 59,3 | 129,6 | 133,0 | 100,6 | 92,0 | 86,5 |

Джерела: складено за: Обсяги експорту-імпорту товарів за регіонами України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2015/zd/oet/oet\\_u/oet\\_0315\\_u.htm](http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2015/zd/oet/oet_u/oet_0315_u.htm). – (Дата звернення 21.06.2015); Індекси промислової продукції за видами діяльності [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/pr/prm\\_ric/prm\\_ric\\_u/ipv2013\\_u\\_bez.htm](http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/pr/prm_ric/prm_ric_u/ipv2013_u_bez.htm). – (Дата звернення 23.06.2015).

Змінити ситуацію на краще – через структурні і технологічні зміни у вітчизняному господарському комплексі і у промисловому секторі зокрема, можна, використовуючи інструменти інвестиційної політики. В сукупності вони мають забезпечувати сприятливий інвестиційний клімат в Україні, водночас – містити конкретні преференції у розвиток тих секторів, які можуть поліпшити структуру експортного потенціалу України у бік зростання його наукомісткості. Насамперед розглянемо в цьому контексті динаміку прямих іноземних інвестицій в економіку України. Очевидно, що інтерес стратегічних інвесторів до вкладання капіталу в країну в цілому або в ті чи інші сфери її економіки передусім визначається обсягом іноземних інвестицій – структура інвестицій у різні види економічної діяльності свідчить про їх потенційну перспективність. Водночас інвестиції йдуть лише в ті країни, які можуть забезпечити прийнятний ризик їх повернення (неповернення). І держава через свою інвестиційну політику має зменшувати ризики вкладання капіталу у країну. Водночас, як вірно зазначають Г. Савіна та Ю. Гришаєва, всі заходи щодо інтенсифікації прямого іноземного інвестування повинні бути спрямовані на розроблення гнучких механізмів регулювання інвестиційного процесу та стимулювання зацікавленості іноземних інвесторів до тих територій та сфер економічної діяльності, приток іноземних інвестицій до яких мав би максимально ефективний вплив на розвиток національних економік [4].

Стосовно України, то її інвестиційна привабливість в останні роки постійно знижується, що впливає на інвестиційну активність з боку стратегічних інвесторів. Так, за результатами дослідження, що проводилося за ініціативою Державної податкової служби України за підтримки реалізації польового етапу компанією Research & Branding Group, індекс інвестиційної активності в Україні у квітні 2012 р. становив 4,23 за 10-бальною шкалою. 8,3 % респондентів оцінили інвестиційний клімат в Україні як дуже поганий, 35,5 % – близький до дуже поганого, біля 50 % – як нейтральний і лише 4,5 % інвесторів – як добрий. Водночас 27,7 % респондентів очікували погіршення інвестиційного клімату протягом наступних 6 місяців [9]. І таке погіршення видно із динаміки прямих іноземних інвестицій в Україну в абсолютному та відносному вираженні (табл. 2).

Таблиця 2

**Динаміка прямих іноземних інвестицій в економіку України**

| Показники                                                                                    | Значення показника за роками |         |         |       |       |       |       |        |
|----------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------|---------|---------|-------|-------|-------|-------|--------|
|                                                                                              | 2007                         | 2008    | 2009    | 2010  | 2011  | 2012  | 2013  | 2014*  |
| Загальний обсяг інвестицій (наростаючим підсумком на кінець відповідного року), млн дол. США | 29489,4                      | 35723,4 | 40026,8 | 44708 | 49362 | 54462 | 58157 | 45916  |
| Абсолютне зростання інвестицій у звітному періоді, млн дол. США                              | 8303,4                       | 6234,0  | 4303,4  | 4681  | 4654  | 5100  | 3697  | -12243 |
| Відносне зростання інвестицій у звітному періоді, %                                          | 39,2                         | 21,1    | 12,0    | 11,7  | 10,4  | 10,3  | 6,79  | -21,05 |

Примітка: \*Без урахування тимчасово окупованих територій АР Крим, Севастополя і Донецької і Луганської областей

Джерело: складено за: Прямі іноземні інвестиції (акціонерний капітал) з країн світу в економіку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2012/zd/ivu/ivu\\_u/ivu0412.html](http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2012/zd/ivu/ivu_u/ivu0412.html). – (Дата звернення 14.11.2015)

Як видно із таблиці, потік інвестицій в Україну з кожним роком стає все слабшим і їх абсолютне значення зменшується. Так, якщо у 2007 р. зростання обсягу ПІІ склало 39,2% (більше 8 млрд грн), то в 2013 р. – всього 6,79%, або 3,7 млрд грн У 2014 р. через окупацію частини території України статистичні дані були зменшені на величину втрачених ресурсів.

Очевидно, що з позицій зростання потенціалу експортної спроможності національної економіки інвестиції мають спрямовуватися у ті сфери, які, з одного боку, потенційно можуть забезпечити це зростання, а з іншого – не за рахунок експорту сировини, а за рахунок експорту продукції кінцевого споживання. Такими сферами є, насамперед, промисловість переробних галузей. Однак значна частина таких підприємств все ще не пододала проблему технологічної відсталості і потреби в інвестиціях передусім зумовлюються необхідністю і нагальністю їх технологічного оновлення (наприклад, за даними Інституту стратегічних досліджень, у 2012 р. у машинобудуванні рівень зносу основних засобів склав 83% [10, с. 6]). Це відображається і в структурі капітальних інвестицій у вітчизняну економіку, де основну частку протягом тривалого часу займають інвестиції в основний капітал. Так, у 2013 р. їх частка дорівнювала 85% [11]. З погляду розвитку індустріальної економіки така структура інвестицій є цілком обґрунтованою. Однак в постіндустріальному суспільстві значну роль у сукупності виробничих факторів відіграють нематеріальні ресурси. Проте в 2013 р. інвестиції у нематеріальні активи в Україні склали всього 4%. І такий стан речей засвідчує те, що досі в нашій країні власники бізнесу не вважають нематеріальні ресурси настільки важливими для забезпечення конкурентоспроможності підприємств, щоб приділяти їх залученню і формуванню належну увагу.

Нематеріальні ресурси (у вигляді винаходів, ліцензій, інших прав на інтелектуальну власність) мають особливе значення для високотехнологічних галузей, зокрема машинобудування, де темпи НТП є найбільш значними порівняно із іншими секторами переробної промисловості. І невизначеність перспектив розвитку машинобудування в Україні за існуючих тенденцій у галузі (а частка обсягу реалізації продукції машинобудування у загальному обсязі промислової продукції з кожним роком зменшується і на кінець 2014 р. склала всього 7,2%, зменшившись майже удвоє проти 2007 року, коли вона становила 13,7%) [12], відображається на відсутності інтересу стратегічних інвесторів у вкладання коштів в її модернізацію і розвиток.

Тим більше, що машинобудування втрачає і свої експортні можливості – тільки за останні три роки частка експорту продукції машинобудування у загальному обсязі експорту України знизилась із 19,3% (2012 р.) до 13,7% (2014 р.) [13]. Звичайно, на це вплинули події, пов'язані із військовою агресією на Сході України, де машинобудування формувало доволі значну частку експортного потенціалу. Однак тенденція зменшення експортних можливостей вітчизняного машинобудування спостерігається і по інших регіонах. І це відображається на структурі інвестицій у промисловий сектор (табл. 2).

Таблиця 3

**Структура капітальних інвестицій в промисловий сектор України з виділенням машинобудування**

| Показник                                                                         | Роки  |       |       |       |       |       |       |       |
|----------------------------------------------------------------------------------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|
|                                                                                  | 2007  | 2008  | 2009  | 2010  | 2011  | 2012  | 2013  | 2014* |
| Загальний обсяг капітальних інвестицій, млрд. грн.                               | 188,5 | 233,1 | 151,8 | 171,1 | 238,2 | 263,7 | 247,9 | 204,1 |
| З них у промисловий сектор, млрд. грн.                                           | 64,3  | 76,7  | 57,7  | 58,6  | 85,4  | 95,2  | 101,9 | 82,7  |
| В т.ч. у переробну промисловість, млрд. грн.                                     | 44,8  | 49    | 35,3  | 34,2  | 41,3  | 38,1  | 43,0  | 41,0  |
| З них у машинобудування, млрд. грн.                                              | 5,34  | 6,19  | 3,56  | 4,15  | 5,61  | 6,77  | 6,45  | 5,47  |
| Частка інвестицій в переробну промисловість із загального обсягу інвестицій, %   | 23,77 | 21,02 | 23,25 | 19,99 | 17,34 | 14,45 | 17,35 | 20,1  |
| Частка інвестицій в машинобудування із обсягу інвестицій у промисловий сектор, % | 8,30  | 8,08  | 6,18  | 7,52  | 6,15  | 6,55  | 5,97  | 2,6   |

Примітка: \*Без урахування тимчасово окупованих територій АР Крим, Севастополя і Донецької і Луганської областей

Джерело: Капітальні інвестиції за видами промислової діяльності [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2014/ibd/iki\\_pr/iki\\_pr\\_u/kipr\\_14u\\_n.html](http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2014/ibd/iki_pr/iki_pr_u/kipr_14u_n.html). – (Дата звернення 11.11.2015)

Як видно із даних таблиці, частка інвестицій у машинобудування протягом останніх восьми років є доволі низькою, при цьому спостерігається стійкий тренд до її зниження – вона зменшилась із 8,3% у 2007 р. до 2,6% у 2014 р. І це ще раз підтверджує необхідність перегляду державної інвестиційної політики в Україні, оскільки без розвитку машинобудування вітчизняна економіка втратить свій потенціал технологічного відродження назавжди. Однак інвестиційна політика має містити чіткі преференції у напрямі розвитку високотехнологічного сектора машинобудування, де виготовляється продукція із високою доданою вартістю. Проте, як свідчать статистичні дані у сферу виробництва високотехнологічної продукції (виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції) йде лише 3–7% капітальних інвестицій, причому в останні два роки має місце зменшення цієї частки майже удвічі порівняно з попередніми роками [14]. І це може означати, що стратегічні інвестори не вважають перспективним вкладення коштів у розвиток таких підприємств – через, очевидно, їх неконкурентоспроможність на світових ринках. Однак для підтримання і розвитку науково-технічного потенціалу України галузь машинобудування має розбудовуватися у напрямі збільшення кількості підприємств, що належать до вищого технологічного укладу. І такі пріоритети мають бути закладені у інструментах державної інвестиційної політики, серед

яких, як показує світова практика, важлива роль належить інструментам податкової політики.

Так, завдяки використанню інструментів податкової політики для стимулювання іноземного інвестування, Словенія, яка до 2000 р. значно відставала від інших європейських країн за інвестиційної привабливістю, нині посідає одне з перших місць у Центральноєвропейському регіоні за обсягом залучення інвестицій на душу населення. Найвагомішими заходами стали: зниження податку на прибутки корпорацій з 40 % до 29 %; звільнення від сплати податків терміном на п'ять років промислових підприємств, які мають зареєстрований капітал у сумі 5 млн євро і отримують 60 % прибутку від експорту, підприємств з капіталом у сумі 2,5 млн євро, якщо вони розташовані в регіоні, де зареєстроване безробіття перевищує 15 %, а також підприємств з капіталом у сумі 1,5 млн євро, які працюють у певних сегментах сфери послуг; додаткове звільнення на п'ять років від сплати 50 % податку на прибуток підприємств, основні доходи яких зростали щорічно протягом перших п'яти років за рахунок іноземних інвестицій у обсязі 5 млн. євро [15].

У Чехії податкові пільги надаються інвестиційним проектам, що реалізуються в переробній промисловості, у сфері прогресивних технологій, залучення інвестицій у які має великий експортний потенціал. Промислові підприємства, що інвестують кошти у створення нової продукції або розширення наявного виробництва в установленому розмірі, звільняються від податку з доходу терміном на 5 років повністю для новостворених підприємств і частково – в разі розширення діючого виробництва.

У Польщі підприємства, які створені відповідно до Закону про іноземні інвестиції, звільняються від сплати мита на обладнання, що придбане за кордоном протягом перших трьох років діяльності, а також компенсується ПДВ, сплачений від вартості основних засобів, ввезених у країну, які є внеском у статутний капітал. У Болгарії звільняється від сплати ПДВ імпорт, передбачений інвестиційними проектами понад 6,6 млн дол. США; в Ірландії – зниження до 10 % податку на прибуток, звільнення від сплати ПДВ та мита для компаній, що створюють нові робочі місця в галузях машинобудування й будівництва [16]. І результати таких інструментів впливу на інвестиційні процеси є доволі суттєвими – ці країни демонструють не лише високу динаміку залучення іноземних інвестицій, а й адекватну реакцію своєї економіки на даний процес та зростання її внеску у світову економіку.

В Україні ж сформувалась податкова система з надто високим фіскальним навантаженням та необґрунтовано диференційованою за видами економічної діяльності податковою політикою. Як зазначається науковцями, чинна в Україні система оподаткування «провокує технологічну деградацію виробничого потенціалу. Технологічно найскладніші та найбільш наукомісткі галузі промисловості несуть максимальний податковий тягар, рівень якого у разі перевищує податкове навантаження на торгівлю і фінансову діяльність. Тому промисловість, особливо її високотехнологічний сегмент, позбавляється власних фінансових ресурсів, чим підриваються можливості їх розширеного відтворення» [7].

Деякі кроки в напрямі зменшення податкового навантаження на економіку і стимулювання інвестиційних процесів було започатковано у 2012 році. Так, прийнято низку законів щодо посилення фіскальних механізмів стимулювання інвестиційної діяльності. Зокрема, Законом України «Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць» окреслено основи політики держави в інвестиційній сфері протягом 2013–2032 рр. Вони стосуються стимулювання залучення інвестицій у пріоритетні галузі економіки. Для реалізації положень цього закону внесено зміни до Податкового та Митного кодексів України. Зокрема, йдеться про звільнення з 1 січня 2013 р. до 31 грудня 2022 р. сплати ввізних мит за устаткування (обладнання) та комплектуючих до нього. Також Законом передбачено з 1 січня 2013 р. до 31 грудня 2017 р. звільнення від оподаткування, а після цієї дати – використання пільгових ставок оподаткування прибутку, отриманого від реалізації інвестиційних проектів у пріоритетних галузях економіки. Було передбачено й інші заходи, що мали активізувати інвестиційні потоки. За розрахунками Національного інституту стратегічних досліджень, у 2012 р. завдяки застосуванню фіскальних стимулів у Законі України про Державний бюджет в економіку України мав надійти інвестиційний ресурс у розмірі 47 млрд грн (табл. 3) [10, с.29].

Однак, попри позитивні зрушення в інституційній розбудові податкових механізмів стимулювання інвестиційної активності, їх практичне впровадження відстає. Через це вони функціонують з значно меншою ефективністю, ніж очікувалось. І для того, щоб спрямований в економіку додатковий ресурс трансформувался в інвестиції, необхідно продовжувати роботу над покращенням інвестиційного клімату у державі.

Таким чином, завдяки продуманій інвестиційній політиці держави можуть здійснювати структурну перебудову економіки, підвищуючи її рівень міжнародної конкурентоспроможності збільшуючи експортний потенціал. Однак важливо, щоб інструментальне наповнення інвестиційної політики не лише декларувалось як можливе для використання, а дійсно застосовувалось на макро- і мезоекономічному рівнях, в розрізі галузей і територій, визначених стратегічними пріоритетами державної економічної політики.

**Висновки.** Проведений аналіз динаміки інвестиційних процесів в Україні показує, що в останні три роки має місце їх уповільнення. Окрім політичних чинників, які збільшують ризики вкладання капіталу, суттєвими негативними чинниками, що перешкоджають активності стратегічних інвесторів, залишаються чинники інституційного характеру, які формують відносини між державними регулятивними структурами і суб'єктами підприємництва. Це і висока мінливість норм чинного законодавства, і надмірний контроль за

інвестиційними процесами з боку урядових структур і, водночас, високий рівень корупції у сфері інвестиційної діяльності. Це також відсутність обґрунтованої і дієвої підтримки стратегічних інвесторів з боку органів державної влади, зокрема – пільг при оподаткуванні інвестиційних активів, відсутність стимулів для резервування активів та рефінансування. Це і слабе функціонування ринку цінних паперів і нерозвиненість механізмів профілактики та зниження рівня ризику через систему взаємного захисту, гарантій і страхування інвестицій (в тому числі із залученням інвестицій із державного бюджету) тощо.

Таблиця 4

**Загальний інвестиційний ресурс від надання податкових преференцій суб'єктам господарювання**

| Преференція                                                                                                                                                    | Обсяг ресурсу, млрд грн. |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------|
| Звільнення від сплати ПДВ окремих операцій                                                                                                                     | 21,9                     |
| Створення страхових резервів банківськими установами, що відносяться на витрати                                                                                | 11,0                     |
| Зниження ставки податку на прибуток з 23 % до 21 %                                                                                                             | 4,3                      |
| Звільнення від сплати ввізного мита згідно міжурядових угод про вільну торгівлю                                                                                | 3,2                      |
| Урахування у складі витрат сум ремонтів та поліпшення основних засобів                                                                                         | 2,0                      |
| Механізм прискореної амортизації виробничого обладнання                                                                                                        | 2,0                      |
| Запровадження нульової ставки оподаткування рентною платою додаткових обсягів видобування вуглеводнів із родовищ, що мають важковидобувні умови, або виснажені | 1,0                      |
| «Податкові канікули» для малого бізнесу у вигляді нульової ставки податку на прибуток                                                                          | 0,5                      |
| Звільнення від сплати податку на прибуток підприємств окремих галузей                                                                                          | 0,4                      |
| Звільнення від сплати ввізного мита товарів, що використовуються для виробництва устаткування альтернативних джерел енергії                                    | 0,3                      |

Джерело: Закон України «Про Державний бюджет на 2012 рік»

За цих умов інвестиції в Україні спрямовуються в основному у невиробничі сфери економічної діяльності, які, з одного боку, забезпечують швидке повернення капіталу і вищу прибутковість, а з іншого – вищу ліквідність, що гарантує за погіршення ситуації швидке виведення інвестованого капіталу за межі країни. Для України вкрай необхідно переорієнтувати інвестиційні потоки у галузі з високим рівнем наукомісткості продукції, оскільки нині існує реальна загроза залишитись сировинним додатком до високорозвинених країн. Одним із важливих шляхів поліпшення державної інвестиційної політики у контексті підвищення експортного потенціалу України може бути розвиток регіональної інфраструктури підтримки інноваційно-інвестиційної діяльності. Методичне опрацювання умов створення і функціонування таких центрів і має бути предметом наступних досліджень.

**Література**

1. Білошенко І. А. Удосконалення класифікації механізмів державного управління інвестиційними процесами / І. А. Білошенко // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики. – 2012. – № 1(17). – С. 104–125.
2. Марцин В. Удосконалення державного регулювання інвестиційної діяльності в економіці України / В. Марцин // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – № 5 (71). – С. 52–53.
3. Пшенична В. П. Розвиток механізму реалізації державної інвестиційної політики України : дис. ... канд. екон. наук за спец. 08.00.03 / В.П. Пшенична. – Донецьк : ДонДУУ, 2011. – 205 с.
4. Савіна Г. Г. Визначення основних перешкод залучення інвестицій в економіку України у контексті світового досвіду / Г. Г. Савіна, Ю. Г. Гришасва // Проблемы развития внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект : сборник научных трудов. – Донецк : ДонНУ, 2010. – С. 386–392.
5. Сокурено П. І. Інвестиційна політика як ефективна форма управління ухваленням інвестиційних рішень / П. І. Сокурено, О. Ф. Кришан // Європейський вектор економічного розвитку. – 2010. – № 1 (8). – С. 208–214.
6. Тяжкороб І. В. Інвестиційні важелі забезпечення економічного розвитку регіону / І. В. Тяжкороб // Вісник університету банківської справи Національного банку України. – 2014. – № 2 (20). – С. 108–112.
7. Шовкун І. Податкові фактори технологічного розвитку економіки / І. Шовкун // Економіки України. – 2011. – № 5. – С. 52.
8. Иностранные инвестиции в Китай [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.uglk.ru/china-investment/abien.htm>
9. Качество инвестиционного климата и уровень инвестиционной активности в Украине (17 апреля 2012 г.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rb.com.ua/rus/marketing/research/8429/>
10. Пріоритети інвестиційної політики у контексті модернізації економіки України. – К. : НІСД, 2013. – 48 с.
11. Капітальні інвестиції за видами активів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

- [http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2014/ibd/kinv/kinv\\_u/kinv\\_u03\\_14.html](http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2014/ibd/kinv/kinv_u/kinv_u03_14.html) (Дата звернення 11.11.2015)
12. Обсяги реалізованої промислової продукції (товарів, послуг) за видами економічної діяльності [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2013/pr/orp\\_rik/orp\\_rik\\_u.html](http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2013/pr/orp_rik/orp_rik_u.html) (дата звернення 11.04.2015 р.)
13. Товарна структура зовнішньої торгівлі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2014/zd/tsztt/tsztt\\_u/tsztt\\_1314\\_u.htm](http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2014/zd/tsztt/tsztt_u/tsztt_1314_u.htm) (Дата звернення 11.11.2015)
14. Капітальні інвестиції за видами промислової діяльності у 2010–2014 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2013/ibd/ibd\\_rik/ibd\\_u/ki\\_rik\\_p\\_u\\_e\\_bez.htm](http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2013/ibd/ibd_rik/ibd_u/ki_rik_p_u_e_bez.htm) (Дата звернення 11.11.2015).
15. Міжнародний досвід формування інвестиційних потоків // Національна безпека і оборона. – 2006. – № 6 (78). – С. 3–19.
16. Покришка Д. Динаміка інвестиційного клімату країн Східної Європи – досвід для України [Електронний ресурс] / Д. Покришка, О. Бабанін, В. Шкадюк. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/Monitor/June2009/01.htm>.

Надійшла 10.12.2015; прорецензовано редакційною колегією